

Text a nepředmětnost

Rozdíl mezi předmětnou a nepředmětnou stránkou nějaké skutečnosti můžeme nejsnáze demonstrovat na literárním textu. Pro přístup zvnějšku se „otvírají“ či „dávají“ jen takové vlastnosti (rysy) určitého textu jako popsany nebo potištěný papír, ale to, že jde o text, o slova, o písmena apod., musíme nějak „znát“ předem, musíme to z toho „předmětu“, jímž je nějakými značkami popsany nebo potištěný papír předem poznat (na základě nějakých jiných, starších zkušeností). Tak se ukazuje, že už samo rozpoznání, že jde asi o text, představuje někdy (v některých případech, kdy nerozpoznáme ani písmena, ani slova, protože jde o jinou abecedu a o jiný, nám neznámý jazyk, o neznámá slova atd.) jen hypotézu. Ovšem bez té hypotézy se vůbec nemůžeme ani pokusit ten text rozluštit; a na druhé straně se může za určitých okolností ukázat, že to, co jsme za text považovali, ve skutečnosti žádným textem není. Smyslová zkušenost je založena na tom, co vidíme, eventuálně nahmatáme, co můžeme vzít do ruky, eventuálně to vyfotografovat apod., ale to, že to opravdu je text, si můžeme ověřit jen dalším pokusným krokem, totiž že zkusíme takový údajný, zatím jen předpokládaný text dešifrovat, rozluštit, přečíst. Taková pokusná fáze, kdy se něco, co vypadá jako text, pokoušíme rozluštit, může trvat dlouho, dlouhé roky, někdy i několik generací. A když konečně něco přečteme, je patrné, že jsme se s tím nemohli setkat v nějakém přístupu zvnějšku, nýbrž jen tak, že jsme se přes všechno vnější, předmětné, museli nějak „přenést“ k tomu, co nás vlastně chtělo a chce oslovit, co nám něco říká, něco sděluje, ale aniž bychom k tomu měli možnost přistoupit odjinud, zvenčí (tj. bez angažovanosti z naší strany), jako k něčemu, co je prostě „před“ námi, tedy jako „před-mět“: právě naopak musíme se pokusit sami pokusně vymyslet či spíše odhadnout, uhádnout, co ten „text“ opravdu ne-li říká, tedy naznačuje, k čemu jednotlivá písmena vedou jako ke slovu, a k čemu nás jednotlivá slova vedou jako ke smysl mající větě, a tak dál, až k celým myšlenkám a rozsáhlým koncepcím. Když se na tím takto zamyslíme, musí nám být docela jasné, že to, čemu říkáme „text“, je především to nepředmětné v něm a na něm, a že to předmětné je jen více nebo méně funkční uspořádání vnější podoby textu, umožňující, aby to nepředmětné promluvilo, aby nás oslovilo. A že takové oslovení vždycky je a vlastně musí být umožněno, prováděno a uskutečňováno za naší nepostradatelné asistence a aktivní pomoci (tedy díky tomu, že se jako subjekty necháme dobrovolně do té aktivity, do té práce zapojit, zapřáhnout, zaangažovat.

(Písek, 140622-3.)